

Bezeczky Gábor

Szinnyei József és a hazai hírlapirodalom

Szinnyei József (1830–1913) nevéhez – érthető módon – elsősorban a *Magyar írók élete és munkái* című nagy művét szokás társítani. Érthető, hiszen aligha akad magyar bibliográfus, irodalomtörténész, aki ne ismerné ezt a művet. Van azonban Szinnyeinek egy másik, szintén hatalmas terjedelmű munkája, melyet – a sajtótörténéseket leszámítva – kevesebben tartanak számon. Jelentősége, miként ezt mostanában egyre jobban látni, szintén nem csekély. Az alábbiakban eme gigantikus adathalmaz néhány érdekes és fontos jellemzőjét fogom tárgyalni. A félszázadon át, éves folytatásokban közzétett adathalmazra „Szinnyei listája” és a „sorozat” összefoglaló nevekkkel fogok utalni.

A sorozat első darabja *A magyar hírlapirodalom 1861 elején* címmel jelent meg a *Vasárnapi Újság*ban 1861. január 6-án. A felsorolás 52 tételt tartalmazott, fél oldalt foglalt el. Csak az évtizedekkel későbbi fejlemények mutatták meg, így a sorozat indulásakor Szinnyeinek sejtelve sem lehetett, mekkora vállalkozásba fogott. A sorozat – kinövéen a *Vasárnapi Újságot* – 1895-től a *Magyar Könyvszemlébe* költözött, ahol már az első évben 28 oldalra volt szüksége. A sorozat utolsó teljes darabja, 1911-ben = három részből állt: *A hazai időszaki sajtó 1910-ben* = *Nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Folyóiratok*. A három rész együttesen 91 sűrűn szedett oldalt töltött meg. Közülük az első és a harmadik 1680 tételt foglalt magába. De nem ekkor volt a legnagyobb a lista, 1906-ban 2292 tételből állt.¹

Amikor a sorozat megindult, az időszaki sajtó termékeinek gyűjtése és módszeres nyilvántartása mindössze Szinnyei József hobbiája volt, aki ekkor Pozsonyban = Samarjai Károly ügyvédi irodájában dolgozott. A szabadidős tevékenység 1872 decemberében fordult komolyra, amikor Toldy Ferenc felvette az állástalan, már nem igazán fiatal Szinnyeit az Egyetemi Könyvtár munkatársai közé.² Szinnyei életútja is, a sajtókönyvtár megteremtése is roppant érdekes, de ezúttal csupán Szinnyei listáival fogok foglalkozni. Mindenesetre, ha nem is a kezdet kezdetén, de Szinnyei olyan pillanatban kezdte el gyűjteni a lapokat és az adataikat, amikor az összességüket szinte egyetlen pillantással át lehetett tekinteni. Ez az állapot azonban az idők során elmúlt: a lapok száma elképesztő ütemben gyarapodott, pontosabban szólva tíz évente megduplázódott. Az a hatalmas adathal-

¹ Az éves folytatásokban közzétett sorozat bibliográfiai adatait ld. a Mellékletben.

² PINTÉR Jenő, *Idősb Szinnyei József emlékezete = Irodalomtörténet*, 3(1914), 238–247, 238.

maz, melyet a félszázadon át közölt áttekintések tartalmaznak, bizonyosan nem jött volna létre a kortársai által „Gózhangyának” becézett-csúfolt Szinnyei József erőfeszítései nélkül. Ő maga pedig a késői kezdés után egyre magasabbra jutott a tudományos és a hivatali létrán, s ez egyben az időszaki sajtó könyvtárának növekvő megbecsülését is jelentette.

Kevesekről lehet bizonyossággal elmondani: nélküle nemzeti kultúránk tekintélyes hányada menthetetlenül, pótolhatatlanul elveszett volna. De még Szinnyei gyűjtő és leltározó munkássága sem tudott mindent megőrizni. Az időszaki sajtó közgyűjteményekben elhelyezett állományában mutatkozó hiányok Szinnyei minden fáradozása ellenére is számottevőek. Csupán egyetlen példa: Krúdy Gyula egyes, szövegszerűen nem, csak a címük alapján ismert elbeszélései manapság fellelhetetlen – remélhetőleg csak ideiglenesen lappangó – lapszámokban jelentek meg. Szinnyei 1888-ban lett a Nemzeti Múzeum akkor (és nagyrészt általa) létrehozott Hírlapkönyvtárának őre, mai megnevezéssel a vezetője. Az intézmény jogutódja ma az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptára.

Idővel, pontosabban szólva 1908-tól, a *Magyar Könyvszemle* is szűknek bizonyult, és Szinnyei munkatársai (Horváth Ignác, Kereszty István, Zászló János) éveken át nem a teljes listát, hanem csak a változásokat közölték. Az áttérés adatvesztéssel is járt. Változásnak mindössze az új lapok indulását és régiak megszüntét tekintették, szerkesztőik cseréjét nem. Ismét csak egyetlen példa: a *Könyvszemle* 1907-ben közzétett 1906-os listájában a *Pesti Napló* felelős szerkesztője Szerdahelyi Sándor, főmunkatársa Surányi József, az 1911-ben megjelent 1910-es listájában a lap főszerkesztője Surányi József, felelős szerkesztője Mester Sándor. A közbülső évekről nincs adat, jóllehet ekkor Surányi József még nem főszerkesztőként, hanem a felelős szerkesztő Mester Sándor mellett még mindig főmunkatársként dolgozott a lapnál. Ez önmagában még apróság – lehetne mondani. De az adatvesztés nyilvánvaló, és ez az eset rávilágít arra, hogy ezzel a módszerrel miképpen tűnhet el az adatok közül akár a szerkesztőségek többszörös és teljes cseréje is. Szinnyei 1908-ban már 78 éves volt, valószínűtlen, hogy érdemben beleszólhatott volna az adatközlés módszerébe. Utólag nehéz lenne kideríteni – talán nem is fontos annyira –, de nem tudni, Szinnyei utódainak mennyire volt a szívügyük az egyre nagyobb feladatot jelentő évenkénti lista elkészítése. Könnyen elképzelhető viszont, hogy 1908-tól nem a közölt anyagot kellett volna korlátozniuk, hanem önálló sajtófigyelő és sajtótörténeti lapot, vagy legalábbis évkönyvet kellett volna kezdeményezniük, ha már a *Könyvszemlét* is kinőtték. Érdekes és valamelyest gyanús egybeesés ugyanis, hogy kimutatásban a felsorolt lapok száma történetesen akkortájt kezdett el tartósan és számottevően csökkenni, amikor a lista összeállítói az évenkénti tételes felsorolásról áttértek a változások követésére. De ki tudná ezt ma ellenőrizni? Busa Margit bibliográfiája 1867-ig jutott³, Lakatos Éva szintén óriási terjedelmű és értékű áttekintése

³ V. BUSA Margit, *Magyar sajtóbibliográfia, A Magyarországon magyar és idegen nyelven megjelent, valamint a külföldi hungarika hírlapok és folyóiratok bibliográfiája*, Bp., OSZK, 1986–1996.

eleve nem terjedt ki a napilapokra.⁴ Mindkét vállalkozás behatároltságának ugyanaz az oka: a feldolgozandó anyag gigantikus. Ráadásul pontosan a hatalmas méretek adják Szinyei sorozatának a jelentőségét. Azóta is – tehát immár egy évszázadnál is hosszabb ideje – az ő évente közölt listái nyújtják az egyetlen útmutatót az egyes emberek számára a terjedelme miatt fizikailag áttekinthetetlen anyaghoz.

Milyen adatokat tartalmaztak Szinyei listái? Érdemes megtekinteni három, a sorozat elejéről, közepéről és végéről vett példát. A három időpontban ugyanannak a két lapnak, a *Pesti Napló*nak és a *Vasárnapi Újságnak* az adatai így néztek ki:

1861:

Pesti Napló, szerk. b. Kemény Zsigm., kiadó Emich Gusztáv.

Vasárnapi Újság, szerk. Pákh Albert, kiadó Heckenast Gusztáv.

1885:

Pesti Napló. Szerk. Urváry Lajos; kiadó-tulajdonos az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat. XXXVI. évfolyam. (Reggeli és esti kiadás.) Ára egész évre 24 ft.

Vasárnapi Újság. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. XXXII. évfolyam. Ára 8 ft; a «Politikai Újdonságok»-kal együtt 12 ft.

⁴ LAKATOS Éva, *Magyar irodalmi folyóiratok, A–C*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1972; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, C–E*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1973; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, E–F*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1974; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, F–H*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1975; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, H–K*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1975; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, K–M*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1977; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, Ma Este–Magyar Szemle*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1978; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, Magyar Színház–Napkelet*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1979; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, Napló–Panoráma*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1981; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, Pápa–Regényvilág*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1983; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, A reggel–Székely hírmondó*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1986; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, Székely közélet–Táborűz*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1988; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, Tájékoztató–Ugocsa*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1991; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, Új-Vágvolgyi lap*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1997; Uő, *Magyar irodalmi folyóiratok, Vagyunk–Zombolyai Közlöny*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 2000.

1910:

Pesti Napló. Főszerk. Surányi József. Felelős szerk. Mester Sándor. Tul. saját r.-t. Nyom. «Globus». LXI. évf. [É]vi ára 28 K, száma 10 f.

Vasárnapi Újság. Felelős szerk. Hoitsy Pál. Tul. ny. a Franklin társ. LVII. évf. Évi ára 16 K. Világkrónika c. mellékklappal negyedévi 4 K 80 f., száma 40 f.

A sorozat ötven éve alatt számos tekintetben megváltozott az közölt adatok részletessége, beosztása, tagolása, de maga a rendszer lényegében állandó maradt. Más szavakkal ez azt jelenti, hogy a rendszer viszonylag jól viselte el az időszaki sajtóban végbement óriási mennyiségi változást. Az első évben a lap nevén kívül még csak a szerkesztő és kiadó szerepelt az adatok között, illetve vidéki lapok esetében a megjelenés helye. 1862-től Szinnyei feltüntette az előfizetési díjat és az egyes lapszámok árát, 1863-tól az évfolyamjelzést is. A szerkesztő, tulajdonos, kiadó és nyomda viszonya lehetett igen bonyolult is. Ebből – a 70-es évektől – Szinnyei annyit jelzett, amennyi a lap fejlécéből és kolofonjából kiderült. Minden bizonnyal nem véletlen és nem Szinnyei mulasztása, hogy a tulajdonviszonyok jelzése időnként elmarad vagy nem egyértelmű: a lapok ennyit árultak el belső ügyeikről. Mindenesetre Szinnyei listáiban a lapok leírásának ez a rendszere maradt érvényben a sorozat egész ideje alatt.

A *Pesti Napló* és a *Vasárnapi Újság* már a 1861-es listában is más-más csoportba tartoznak. Az első alkalommal Szinnyei a következő kategóriákat vette fel:

Politikai napilapok
 Politikai hetilapok
 Encyclopaediai képes lapok
 Szépirodalmi és divatlapok
 Néplapok
 Szaklapok
 Humorisztikus lapok
 Vidéki lapok
 Külföldi lapok

Közülük a „politikai lapok”, a „politikai hetilapok”, a „szaklapok”, és a „humorisztikus lapok” kategóriái az első pillanattól az utolsóig léteztek Szinnyei sorozatában. A többi kategória megnevezése változott az idők során. A fenti lista harmadik elemének a neve ekként:

Encyklopaediai képes lapok	1861–1862
Vegyes tartalmú képes lapok	1863–1870

Vegyes tartalmú képes hetilapok	1871–1872
Vegyes tartalmú képes lapok	1873
Vegyes tartalmú képes hetilapok	1874–1906
Vegyestartalmú képes lapok	1907–1913

A negyedik kategória megnevezései:

Szépirodalmi és divatlapok	1861–1862
Szépirodalmi és kritikai lapok	1863–1864
Szépirodalmi s rokon tartalmú lapok	1865–1867
Szépirodalmi s divatlapok	1868–1872
Szépirodalmi és vegyes tartalmú lapok.	1873–1910
Irodalmi és vegyes tartalmú lapok.	1911–1913

Az ötödik kategória nevei:

Néplapok.	1861
Vegyes tartalmú és néplapok	1862
Egyházi és iskolai lapok	1863–1907
Vallás- és nevelésügyi s ifjúsági lapok.	1908–1913

Az eredetileg „vidéki lapok” kategóriájának elnevezései is cserélődtek:

Vidéki lapok	1861
Vidéki, nem politikai, s nem szaklapok	1862
Vidéki lapok (nem politikai vagy szaktartalommal.)	1863–1865
Vidéki lapok nem politikai tartalommal	1866
Vidéki lapok (nem politikai vagy szaktartalommal).	1867
Vidéki lapok (nem politikai tartalommal.)	1872–1905
Nem politikai tartalmú lapok.	1906–1908
Vegyes tartalmú, nem politikai lapok.	1909–1913

A „külföldi lapok” kategóriája 1861 után véget ért. A laptípusok változásait követve viszont új kategóriák jelentek meg. A „folyóiratok” rovata 1865-ben önállósodott, majd a sorozat végéig megtartotta ezt az elnevezést. Új kategóriák voltak a „hirdetési lapok” (1868–1913), a „hivatalos lapok” (1906–1913), a „melléklapok” (1871–1913), valamint az „alkalmi lapok” (1906–1913) is.

Az egyes csoportokon belül a sorrendet egy ideig a lapok életkora határozta meg. Ennek néhány évtizedig alig volt jelentősége. Tíz évvel Szinyei első áttekintése után, 1871-ben is mindössze 164 lap létezett. Ekkora mennyiséget akár még rendszerezés nélkül is észben lehet tartani, sőt még az 1881-ben létezett 356 lapot is. De 1891-ben 645, 1901-ben pedig 1443 lap jelent meg. Minden bizonynyal a lapok számának növekedése kényszerítette ki, hogy az 1900-as áttekintésben Szinyei átállt az ábécé szerinti felsorolásra az egyes csoportokon belül. Ho-

gyan másképpen állapíthatta volna meg viszonylag gyorsan, melyik csoportba rakta az előző évben = mondjuk, a *Művészvilág* című lapot? A szaklapok vagy a folyóiratok közé? 1901-ben a szaklapokat áttekintő Szinnyei és a folyóiratokat áttekintő Horváth Ignác a *Művészvilágot* történetesen mindkét csoportban elhelyezték – valószínűleg egyaránt indokolható módon. Milyen logika működött az egyes kategóriák elhatárolásában? Egyértelműek voltak-e a kategóriák, vagy a *Művészvilág* besorolása körüli bizonytalanságok megestek más lapokkal is? Szükség volt-e egyáltalán kategóriákra? Nem lett volna helyesebb egyszerűen ábécérendben felsorolni a lapokat?

Visszatekintve könnyű, talán túlon túl is könnyű arra az álláspontra helyezkedni, hogy Szinnyei besorolásai tudományos szempontból csekély értéket képviselnek, gyakorlati szempontból pedig legalább annyira gátolják, mint segítik az egyes tételek megtalálását. A pozitívizmus korszaka tagadhatatlanul szerette a jelenségek osztályozását. A kortársak talán kisebb értéket tulajdonítottak volna a listának, ha az egyszerűen betűrendben sorolta volna fel az időszaki sajtó termékeit, nem pedig csoportokba rendezett adategyüttesként, mikor is maga a kategóriarendszer sugallhatta, hogy rendet visz az empirikus anyagba.

Szinnyei kategóriáit két alapvető szempont alakította: az időszaki kiadványok tartalma és megjelenésük sűrűsége. Az időbeli sűrűség mint szempont magyarázza a napilap, hetilap, folyóirat felosztást, mikor is a folyóirat – elvben – a heti megjelenésünél ritkább lapokra vonatkozik. Ezt a rendszert keresztezi a tartalom. A „politikai” szinte magától kínálkozott: szerepelt a politikai napilapok fejlődésében. A politikai cikkeket tartalmazó lapok jogi értelemben különböztek a többi laptól. Indulásukkor a tulajdonosuknak – a havi vagy még ritkább megjelenésű lapok kivételével – számottevő összegű kauciót kellett letennie. A havi és ritkább lapok kaució nélkül is szabadon politizálhattak.

Az 1861-es listában szereplő „vidéki lapok” kategóriája némiképp félrevezető. A „vidéki lapok” – találóbb elnevezés híján – a változó gyakoriságú, nem politikai lapokra utalt, melyek történetesen, de nem szükségszerűen hosszú ideig Budapesten kívül jelentek meg. 1874-től Szinnyei minden csoporton belül elkülönítette egymástól a budapesti és a vidéki lapokat. A sorozat 1906-tól kezdte felsorolni a budapesti nempolitikai lapokat is.

A tartalmi szempontú osztályozás eleve beépített nehézségeit mutatja a „vegyes tartalmú képes lapok” kategóriája. A probléma annyira nyilvánvaló, hogy felesleges több szót vesztegetni rá.

Érdekes, ritka szó a „humorisztikus”. Nehéz vele máshol találkozni, mint Szinnyei listáiban. 1861-ben nem lehetett tudni, de az ide sorolható lapok – ma talán azt mondanánk, vicclapok – száma nem növekedett abban az ütemben = mint például a szaklapoké vagy a folyóiratoké, és végig meglehetősen alacsony szinten maradt. Ebben a tekintetben a képes hetilapok és a szépirodalmi lapok kategóriájára hasonlít. A szépirodalmi lapok alacsony száma könnyen félrevezető lehet. Az időszaki sajtó hatalmas fellendülésének egyik legnagyobb, talán a legnagyobb haszonélvezője éppen a magyar nyelvű szépirodalom volt. A napi- és hetilapok rendszerint minden egyes számukban = az első oldalon hoztak friss,

magyar szépirodalmi alkotást. A folyóiratok és gyakran még a szaklapok is tartalmaztak szépirodalmi műveket. Szinyei sorozatának ideje alatt ma már talán nehezen érthető mély és bensőséges kapcsolat volt a szépirodalom és az időszaki sajtó között, még akkor is, ha ez a kapcsolat változott az évtizedek során.

Az összes lapok száma, mint említettem, 1830 és 1910 között tíz évente megkétszereződött. Szinyei éves listái rendszerint a következőhöz hasonló táblázattal zárultak:

FÜGGELÉK.

A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája 1780-tól 1910-ig.

Dr. SZINYEI JÓZSEF nyomán.

Az első magyar hírlap 1780. jan. 1-én jelent meg Pozsonyban (Rát Máttyás <i>Magyar Hirmondó</i> -ja). Budapesten 1788. okt. 8-án, szerdán indult meg az első magyar rendes hírlap <i>Magyar Mercurius</i> címmel, hetenként kétszer járt és Paczkó Ferencz betűivel nyomtatott Pesten. A második lap Pesten az 1806. jul. 2-án keletkezett <i>Hazai Tudósítások</i> : szerk. Kulcsár István. Ez volt az első magyar hírlap, mely 4-rét alakban jelent meg és hosszabb életű volt.	1862-ben... 65	1887-ben... 539
1830-ban 10 magyar hírlap és folyóirat jelent meg.	1863-ban... 80	1888-ban... 561
1840 elején 26 magyar lap volt hazánkban.	1864-ben... 70	1889-ben... 600
1847-ben 33.	1865-ben... 75	1890-ben... 636
1848—49-ben 86 magyar hírlap jelent meg.	1866-ban... 81	1891-ben... 645
1850 elején 9 lap adatott ki magyar nyelven.	1867-ben... 80	1892-ben... 676
1854 márcz. 5-én, mikor a <i>Vasárnapi Ujság</i> megindult, ezzel együtt 20 magyar hírlap és folyóirat jelent meg.	1868-ban... 140	1893-ban... 699
1861 elején, midőn az első évi rendes hírlapkimutatást a <i>Vasárnapi Ujság</i> közli, 52 volt a magyar hírlapok és folyóiratok száma.	1869-ben... 163	1894-ben... 735
	1870-ben... 146	1895-ben... 806
	1871-ben... 164	1896-ban... 801
	1872-ben... 198	1897-ben... 1100
	1873-ban... 201	1898-ban... 1207
	1874-ben... 208	1899-ben... 1103
	1875-ben... 246	1900-ban... 1132
	1876-ban... 240	1901-ben... 1156
	1877-ben... 268	1902-ben... 1216
	1878-ban... 281	1903-ban... 1262
	1879-ben... 321	1904-ben... 1330
	1880-ban... 368	1905-ben... 1615
	1881-ben... 356	1906-ban... 2292
	1882-ben... 412	1907-ben... 2069
	1883-ban... 427	1908-ban... 2059
	1884-ben... 482	1909-ben... 2056
	1885-ben... 494	1910-ben... 1680
	1886-ban... 516	

hírlap és folyóirat jelent meg magyar nyelven.

A forradalom és szabadságharc alatt a duplázódásnál gyorsabb ütemű volt a szaporodás, a megtorlás és önkényuralom alatt sokkal lassabb, de mindkét eltérés jól érthető. A kiegyezés után pedig szinte azonnal a képlet által megjósolt szintre ugrott a lapok száma, valószínűleg azt mutatván, hogy az ország kulturális átalakulása a kiegyezést megelőző időkben sem állt le.

Hogyan alakult a lapok száma az egyes kategóriákon belül a sorozat ideje alatt? Mivel a teljes táblázat sok helyet igényelne, sőt el sem férne egy lapon, ehelyett inkább tízéves ugrásokkal mutatom a számok alakulását. A kategóriák megnevezésében az 1900-as állapotot veszem alapul.

	1861	1871	1881	1891	1901	1910
politikai napilapok	6	13	23	23	70	107
politikai hetilapok	1	26	25	41	93	105
vegyes tartalmú képes hetilapok	3	6	5	3	12	10
egyházi és iskolai lapok	5	20	23	39	52	59
szépirodalmi és vegyes tartalmú lapok	7	9	20	16	22	12
humorisztikus lapok	3	6	4	10	18	34
szaklapok	17	30	64	137	278	367
vidéki lapok	9	18	78	147	218	267
hirdetési lapok	-	6	3	5	24	5
vegyes melléklapok	-	7	14	36	33	62
folyóiratok	-	23	97	187	310	430

Számarányuk alapján sorrendbe állítva: a folyóiratok, szaklapok, vidéki lapok és a politikai lapok adták egy-egy év termésének túlnyomó többségét, időnként 85 százalékát. Az összes többi kategória a maradék 10-20 százalékon osztozott.

Végezetül térjünk vissza az 1901-ben mind a folyóiratok, mind a szaklapok között felsorolt *Művészvilág* problémájához. Kellőképpen egyértelműek voltak-e a kategóriák ahhoz, hogy az egyes lapok megtalálják közöttük a maguk helyét? A kérdésre nem nehéz válaszolni. A lapok besorolása sok esetben teljesen érthetetlen. Ez a probléma állandóan, mindvégig létezett. A *Vasárnapi Újság* egy ideig a szépirodalmi, majd a képes hetilapok között szerepelt, a *Képes Folyóirat* pedig hol a folyóiratok, hol a képes hetilapok között. *Képes Folyóiratot*, úgy látszik, mindkét irányba vitte a címe.

Néhány példa – a sok közül – a folyóiratok közé sorolt lapokra, melyek pedig a címükben is világosan szaklapként határozták meg magukat:

1898:

A biológiai gyógyítástan szakközlönye. Szerk. Balogh Tihamér. Kiadja Jármay Gyula. Nyom. Eckstein Bernát és fia. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 korona. Orvosoknak 3 korona.

Centiméter. Férfiszabók szaklapja. Tulajdonos Stikarovszky János. Szerk. Luzny Antal. Nyom. Kálmán M. és társa. I. évf. Havonként jelenik meg. Ingyenlap.

1900:

Ácsok szaklapja. A magyarországi ácsok érdekeit védő közlöny. Szerk. és kiadja Dénes Bálint. Nyom. Fried és Krakauer. I. évf. Havi. Ára 80 fillér.

Faipari és fakereskedelmi értesítő. A magyar faipar, fakereskedelem és erdőhasználat érdekeit szolgáló szaklap. Szerk. Egressi Arthur. Nyom. Révai és Salamon. IV. évf. Havi. Ára 8 korona.

1902:

Az Aëronauta. Léghajózási szaklap. A magyar aëro-club hivatalos közlönye. Szerk. Szántó J. Béla. Nyom. a Pesti kny. I. évf. Megj. havonta. Ára 6 kor.

A budapesti kefekötőmesterek és segédek szaklapja. Szerk. Szám István. Nyom. Engel J. Zsigmond. I. évf. Havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

1904:

Amateur-fényképészek lapja. Fényképészeti és reproductio műveletekkel tudományosan foglalkozó művészeti szaklap. Szerk. Bodor Imre. Nyom. Kállai Ármin. I. évf. Havi. Ára 6 kor.

1910:

Arany- és ezüstműves-ipar. A budapesti arany- és ezüstműves-, ékszerész-, aranyverő- és óratokkészítő ipartestület hivatalos és szakközlönye. Szerk. Pilissy István. Nyom. Buschmann F. utódai X. évf. Megj. hav. Évi ára 6 K.

Ha valaki tudja, hogy létezett a fenti példák között szereplő *Ácsok Szaklapja*, az adatait a szaklapok listája helyett aligha fogja folyóiratok között keresni. Bár a szaklapok közt nem fogja megtalálni, de ha ott keresi, biztos lehet benne, hogy jó

helyen jár, mert nagyjából azon a helyen, ahol az *Ácsok Szaklapjának* kellene lennie, ott van az *Asztalosok Szaklapja*:

Asztalosok Szaklapja. Szerk. Pelczéder Ágoston. Nyomt. Neumayer Ede. Hav. 2-szer. IX. évf. Ára 1 kor. 44 fill.

Az ilyen esetek következetlensége teljesen érthetetlen. Történeti megfontolások ide, tapintat oda, nem árt leszögezni, hogy az összes létező lap betűrendes felsorolása minden bizonnyal hasznosabb lett volna a kétes módon megállapított kategóriákban hasraütés-szerűen elhelyezett lapok listájánál. A politikai napi- és hetilapok természetesen kivételek: minden pillanatban zárt és egyértelmű listát alkottak. Könnyen lehet viszont, hogy rossz példát sugalltak.

Ezen a gondon is segíteni fog az Irodalomtudományi Intézetben elkészült összesített lista. Jelenleg még csak a házi változata létezik (a pdf-ből szövegszerkesztőbe áttett változat javítása folyik), végső soron nyilvános adatbázis lesz belőle. Egyetlen halmozban fogja tartalmazni Szinnyei József teljes sorozatát. Lapok, személyek, helyek, kiadók, nyomdák egyaránt kereshetőek lesznek benne. Miképpen változtak a lapok szerkesztői az évek során? Milyen különböző lapoknál dolgoztak egyes emberek különböző időpontokban? Hány lapja volt egy-egy nyomdának? Hány lap jelent meg egy-egy városban valamely időpontban vagy időszakaszban? Ilyen és hasonló kérdésekre pusztán a külön-külön létező éves listák alapján nem lehet válaszolni, de mindez gyerekjáték lesz az összesített adathalmaz segítségével. Ferdinand de Saussure terminológiájával szólva: az éves listák szinkronikus metszetek. Az összesített lista velük szemben diakronikus totalitás.

MELLÉKLET

- [SZINNYEI József] = *A magyar hírlapirodalom 1861 elején = Vasárnapi Újság*, 1861. jan. 6., 7.
- [SZINNYEI József] = *A magyar lapirodalom 1862 elején = Vasárnapi Újság*, 1862. jan. 12., 21–22.
- [SZINNYEI József] = *A magyar hírlapirodalom 1863 elején = Vasárnapi Újság*, 1863. jan. 4., 9.
- [SZINNYEI József] = *A magyar hírlapirodalom 1864 elején, Vasárnapi Újság*, 1864. jan. 1., 9.
- [SZINNYEI József] = *A magyar hírlapok 1865-ben = Vasárnapi Újság*, 1865. jan. 1., 7.
- [SZINNYEI József] = *A magyar hírlapok 1866-ban = Vasárnapi Újság*, 1866. jan. 7., 6–7.
- [SZINNYEI József] = *A magyar hírlapok 1867-ben = Vasárnapi Újság*, 1867. jan. 13., 18–19.
- [SZINNYEI József] = *A magyar hírlapirodalom 1868–1869-ben = Vasárnapi Újság*, 1869. jan. 31., 62–64.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1870-ben = Vasárnapi Újság*, 1870. jan. 16., 34–36.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1871-ben = Vasárnapi Újság*, 1870. jan. 29., 61–63.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1872-ben = Vasárnapi Újság*, 1872. feb. 4., 57–59.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1873-ban = Vasárnapi Újság*, 1873. jan. 26., 45–47.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1874-ben = Vasárnapi Újság*, 1874. feb. 1., 73–75.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1875-ben = Vasárnapi Újság*, 1875. jan. 24., 57–60.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1876, Vasárnapi Újság*, 1876. jan. 23., 57–59.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1877, Vasárnapi Újság*, 1877. jan. 28., 57–59.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1878, Vasárnapi Újság*, 1878. feb. 3., 73–75.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1879, Vasárnapi Újság*, 1879. feb. 2., 74–77.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1880, Vasárnapi Újság*, 1880. feb. 8., 89–92.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1881-ben = Vasárnapi Újság*, 1881. jan. 30., 73–76.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1882-ben = Vasárnapi Újság*, 1882. jan. 29., 73–77.

- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1883-ban* = *Vasárnapi Újság*, 1883. jan. 28., 61–65.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1884-ben* = *Vasárnapi Újság*, 1884. jan. 27., 61–65.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1885-ben* = *Vasárnapi Újság*, 1885. feb. 1., 81–86.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1886-ban* = *Vasárnapi Újság*, 1886. jan. 31., 77–82.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1887-ben* = *Vasárnapi Újság*, 1887. jan. 30., 81–86.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1888-ban* = *Vasárnapi Újság*, 1888. feb. 5., 97–103.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1889-ben* = *Vasárnapi Újság*, 1889. feb. 3., 79–86.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1890-ben* = *Vasárnapi Újság*, 1890. feb. 2., 77–82.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1891-ben* = *Vasárnapi Újság*, 1891. feb. 1., 77–82.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1892-ben* = *Vasárnapi Újság*, 1892. feb. 7., 105–110.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1893-ban* = *Vasárnapi Újság*, 1893. feb. 5., 95–101.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1894-ben* = *Vasárnapi Újság*, 1894. feb. 11., 91–97.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1895-ben* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 3(1885), Melléklet, 1–28.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1896-ban* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 4(1896), Melléklet, 1–26.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1897-ben* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 5(1897), Melléklet, 1–29.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1898-ban* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 7(1899), Melléklet, 1–26.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1899-ben* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 8(1900), Melléklet, 1–25.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1900-ban* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 9(1901), Melléklet, 1–26.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1901-ben* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam. 10(1901), Melléklet, 1–27.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1902-ben* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam. 11(1903), Melléklet, 1–29.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1903-ban* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam. 12(1904), Melléklet, 1–30.
- SZINNYEI József, *A magyar hírlapirodalom 1904-ben* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam. 13(1905), Melléklet, 1–31.

- FITOS Vilmos, *Folyóiratok [1910-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 19(1911), Melléklet, 65–90.
- HORVÁTH Ignác, *Folyóiratok [1901-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 10(1902), Melléklet, 39–55.
- HORVÁTH Ignác, *Folyóiratok [1902-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 11(1903), Melléklet, 41–58.
- HORVÁTH Ignác, *Folyóiratok [1903-ban]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 12(1904), Melléklet, 42–59.
- HORVÁTH Ignác, *Folyóiratok [1904-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 13(1905), Melléklet, 44–64.
- HORVÁTH Ignác, *Folyóiratok [1905-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 14(1906), Melléklet, 42–75.
- HORVÁTH Ignác, *Folyóiratok [1906-ban]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 15(1907), Melléklet, 85–109.
- HORVÁTH Ignác, *Folyóiratok [1907-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 16(1908), Melléklet, 15–20.
- HORVÁTH Ignác, *Folyóiratok [1908-ban]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 17(1909), Melléklet, 13–19.
- HORVÁTH Ignác, *Folyóiratok [1909-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 18(1910), Melléklet, 15–19.
- KERESZTY István, *A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom [1896-ban]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 4(1896), Melléklet, 1–7.
- KERESZTY István, *A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom [1897-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 5(1897), Melléklet, 30–37.
- KERESZTY István, *A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom [1898-ban]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 7(1899), Melléklet, 28–36.
- KERESZTY István, *A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom [1899-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 8(1900), Melléklet, 26–35.
- KERESZTY István, *A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom [1900-ban]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 9(1901), Melléklet 28–36.
- KERESZTY István, *A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom [1901-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 10(1902), Melléklet 28–38.
- KERESZTY István, *A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom [1902-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 11(1903), Melléklet, 30–39.
- KERESZTY István, *A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom [1903-ban]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 12(1904), Melléklet, 31–41.
- KERESZTY István, *A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom [1904-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 13(1905), Melléklet, 32–43.
- KERESZTY István, *A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom [1905-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 14(1906), Melléklet, 41–52.
- KERESZTY István, *A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom [1906-ban]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 15(1907), Melléklet, 71–84.
- KERESZTY István, *A hazai hírlapirodalom 1907-ben* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 16(1908), Melléklet, 1–14.

- KERESZTY István, *A hazai hírlapirodalom 1908-ban* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 17(1909), Melléklet, 1–12.
- KERESZTY István, *A hazai hírlapirodalom 1909-ben* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 18(1910), Melléklet, 1–14.
- KERESZTY István, *A hazai időszaki sajtó 1910-ben* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 19(1911), Melléklet, 1–64.
- KOVÁTS László, *Folyóiratok [1898-ban]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 7(1899), Melléklet, 37–53.
- KOVÁTS László, *Folyóiratok [1899-ben]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 8(1900), Melléklet, 36–53.
- KOVÁTS László, *Folyóiratok [1900-ban]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 9(1901), Melléklet, 37–55.
- ZÁSZLÓ János, *A magyar hírlapirodalom 1905-ben* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 14(1906), Melléklet, 1–40.
- ZÁSZLÓ János, *A magyar hírlapirodalom [1906-ban]* = *Magyar Könyvszemle*, Új folyam, 15(1907), Melléklet, 1–70.

Bezeczky, Gábor

Szinnyei József és a hazai hírlapirodalom

From 1861, József Szinnyei published the inventory of all the Hungarian periodicals annually. The lists first appeared in *Vasárnapi Újság*, then, from 1895, in *Magyar Könyvszemle*. The first list had 52 items. The number of the periodicals doubled from decade to decade. The last list, published in 1911, contained 1680 items. The individual items had the same structure: the name of the periodical, the place of publication; names of the editors, owners, publishers; volume and price. Szinnyei's lists can be regarded as the only reliable guide to fifty years of periodicals.

Keywords: 19th century, periodical press, journalism in Hungary, list of daily and weekly papers, types of papers.